

Co se rozumí vírou? [rozhlasový slovník]

Ladislav Hejdánek

Related preparatory texts:

[Co se rozumí vírou? \[rozhlasový slovník\]](#)

k dokumentu existují tyto přípravné texty:

[Co se rozumí vírou? \[rozhlasový slovník\]](#)

◆ projev, česky, vznik: asi 1992 ◆ poznámka: pro rozhlasový cyklus "Filosofický slovník" (redaktor Jiří Zajíc)

◆ speech, Czech, origin: asi 1992

Co se rozumí vírou? [rozhlasový slovník] [1992]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (Co se rozumí vírou.flac) ---

Jiný hlas: *Filosofický slovník*. Co se rozumí vírou. Ladislav Hejdánek odpověděl na právě předloženou otázku takto:

Jiný hlas: Slovo víra má nejenom v češtině, ale snad ve všech evropských jazycích pohnuté osudy, plné obsahových proměn a posunů. Obvykle šlo o nepříliš běžné slovo, které bylo právě proto vybráno, aby mohlo být důsledně použito pro význam, který byl původně spjat s hebrejským kořenem m-n.

Už slavná *Septuaginta*, překlad starozákonních textů do řečtiny ještě před érou křesťanů a křesťanství, musela pro překlad užít dvou různých slov. Totiž někdy *pistis*, jindy *aletheia*, tedy buď víra, nebo pravda. Podobně latina měla také dvě slova, *fides* a *veritas*.

Už to ukazuje na důležitou okolnost, totiž že slovo víra postihuje jen část významu původního hebrejského slova. Kromě toho samo české slovo znamenalo kdysi něco jiného než dnes. Ještě Hus třeba mluví o víře manželské a míní tím věrnost.

A ke všem těmto zmatkům je tu pozoruhodný, ale obvykle nejen laické, nýbrž i odborné teologické pozornosti unikající fakt, že Ježíš, jak tomu všechno nasvědčuje, mluvil o víře v dosti odlišném smyslu než například apoštol Pavel, který jakožto helenizovaný Žid vtiskl chápání víry některé řecké konotace a ovlivnil tak na téměř dvě tisíciletí křesťanské myšlení.

Jen abych uvedl jediný bod. Ježíš stavěl víru do protikladu k bázni a strachu, kdežto apoštol Pavel do protikladu k vidění tváří v tvář. To je velice vážná věc. Víra je bytostně vztažena k budoucnosti, tedy k tomu, co se nevidí. Pro Řeky však bylo vždycky důležitější to, co se vidí. Naše slovo teorie pochází z řeckého *theorein*, což znamená dívat se, zírati, respektive *theoria*, což původně znamená vidění, nazření, nahlédnutí. Vidíme jen to, co je teď právě před námi. Ale budoucnost nevidíme.

Důraz na víru, a to jak starozákonní, tak novozákonní, nemůže být chápán jinak než jako důraz na budoucnost. To, co bude, respektive co přichází z budoucnosti, je důležitější než to, co už je. Budoucnost ovšem nesmíme chápat jako něco přece jenom nějak byť skrytě daného, co někteří mimořádně obdarovaní přece jen mohou jaksi vidět předem. To by byla zase jen špatná budoucnost. Jen jakýsi relikt minulosti, to jest něčeho, co je dáno už předem.

Věřit tedy neznamená pevně mít za to, že se v budoucnu stane to a to, ale znamená to spolehnout se, že když nasadím všechny svůj um a všechny své síly, mohu dosáhnout toho, co považuji za naprosto nezbytné. Ani to není vyjádření nejšťastnější a potřebuje řadu korektur. Snad ještě vhodnější by bylo říci, že věřit znamená spolehnout se na to, že ať už podniknu cokoliv, nepropadnu se do nesmyslnosti, ale buď uspěji, anebo neuspěji-li, budu s to pochopit, proč jsem neuspěl.

A ještě jinak, spolehnout se na to, že na každou rozumnou otázku se najde rozumná odpověď. Že na každý správně pochopený problém existuje správné řešení. Že tedy klást otázky a chápat problémy má smysl. Není to jen nějaké naše marné počínání.

Věřit znamená spolehnout se na spolehlivé. Ale hned k tomu musíme dodat, že to jediné vskutku a dokonale spolehlivé může být jen něco, co teprve přichází, tedy nic jsoucího, již daného. Nic z toho, co už jest, není dostatečně spolehlivé, protože všechno jsoucí pomíjí.

Právě v tom je dobře vidět, proč v hebrejštině pravda a víra náleží nerozlučně k sobě. Pravda je mocnější než cokoliv jsoucího, protože nikdy není dána jako jednou provždy hotová a jsoucí, nýbrž stále přichází. V tom je její síla a záruka toho, že nade vším zvítězí. A spolehnout se na tuto přicházející adventivní pravdu, na kterou musíme čekat, protože si ji nemůžeme sami vyrobit ani vymyslet, to je víra.

Jiný hlas: A takto zpracoval odpověď na otázku, co se rozumí vírou, biolog a filosof Zdeněk Neubauer.

Jiný hlas: Náš *filosofický slovník* má dvě stránky. Vykládá jednak filosofické pojmy, jednak pojednává o pojmech filosoficky. Často se obě prolíná. Avšak v případě víry jako by průniku nebylo.

V běžné řeči je vírou míněna především víra náboženská. Tu mívají i myslitelé v úctě, nevědí však, co si s ní počít. Pro filosofa je víra jen náhražkou vědění, tedy jakýmsi nevědětím. Je to jen názor, pouhé

přesvědčení. Víra může být i pravdivá, avšak chybí-li jí názorný důkaz, není skutečným věděním, nýbrž jen předpokladem, o němž je teprve třeba se přesvědčit.

Není to zvláštní? Přesvědčit se o pravdivosti přesvědčení? Žádat názorný důkaz názoru? A nemá snad každý důkaz své vlastní předpoklady? Opět tedy jen předpoklady. Náзор, zřejmost, evidence, důkaz jsou pojmově příbuzné. Jejich různá odborná označení vždy nějak odkazují k ukazování či k vidění. *List Židům*, začátek jedenácté kapitoly, však chápe víru jako důkaz věcí neviditelných. Je to snad něco jiného než víra filosofická?

V prvním přiblížení se odpověď zdá jednoduchá. Víra s velkým V, víra biblická, je v písmu označována řecky *pistis*, důvěra, věrnost. Zatímco pro víru ve smyslu domněnky má řečtina jiný výraz: *doxa*, zdání, názor. Proto se radostně zdůrazňuje, že víra v silném smyslu není vůbec záležitostí věděním, nýbrž že je to postoj. Postoj důvěry, spolehnutí, otevřenosti, věrnosti. Pak by víra nebyla ničím specificky náboženským. I vědec musí něčemu věřit, z něčeho vycházet a být věrný jak cestě poznání – metodicky důsledný se říká – tak poznané pravdě. Každé poznání má svá východiska, kterým nutno uvěřit. I matematický důkaz vychází z nějakých axiomů, tedy z nedokazatelných tvrzení. Každý člověk něčemu věří. Ateista například tomu, že Bůh neexistuje. A také to nemůže dokázat.

Tím jsme však opět tam, odkud jsme vyšli. Víra je vždy jak postojem, tak i předpokladem. Věřením od věděním nelze úplně oddělit. Řekli jsme, že jakékoliv věděním, i to nejvědecktější, je vždy vztaženo k určité soustavě přijatých přesvědčení. K takzvanému *paradigmatu*. Mnozí z toho usuzují, že žádné skutečné věděním ani žádná pravda neexistují.

Avšak co když samo bytí nemá vůbec povahu viditelnosti, nýbrž věřitelnosti? Co když skutečnost sama povstává z aktu víry? Pak by přiměřenějším postojem ke skutečnosti byla víra a nikoliv poznání. Ježíš nás vyzývá, abychom měli víru Boží. Ne víru v Boha, jak se obvykle překládá, nýbrž víru, jakou má Bůh, víru tvůrčí. Její nepatrné zrnko hory přenáší, to jest proměňuje danost, ruší fakticitu, přehodnocuje hodnoty. Uvěříme-li, je to jako když se zamilujeme. Vše je náhle zcela jiné, změní se celý svět.

A vskutku, vírou povstávají světy. Do nich pak vstupujeme, obýváme je a poznáváme je. Společenství víry buduje a udržuje společný svět. A teprve ten se může stát předmětem poznání a obsahem věděním. Poznání bez víry nedává věděním. Rozpadá se na pouhé poznatky, jež se hromadí, až nás zavalí svou nepřehlednou bezvýznamností.

Jiný hlas: Vyslechli jste reprízu dalšího dílu *filosofického slovníku*, který připravili Ladislav Hejdánek, Zdeněk Neubauer a Jiří Zajíc.